

ГОД. XXIII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 39.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне друштине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по је дан пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страву 60 новч. месечно. —

БРАК КОД УМЕТНИКА.

(Свршетак).

Та је прича симптоматична. Глумачки бракови су без сумње најнесрећнији међу браковима код уметника. Ако муж и жена имају сличну, једноврсну уметничку природу, онда је то извесно — неприродно. Прави уметнички нагон и тежња није лака ватра ефекта, као што то љубав уме да буде. Љубав може да прође, али тежња за уметношћу остаје увек, она се једнако бори. Муж и жена, поред свога домаћег живота, имају други култ. Они припадају себи само до извесног ступња. Осећај им је расцепљен, у њиховим грудима живе две душе. Може ли то бити прави брак, који је изложен толиким спољашњим случајностима, где срећа не цвета из тиха домаћа живота? Ако узмемо, да је жена као уметница већа него муж — као у причи о певачком пару — онда се код мужа истакне и нехотице господарска му природа. Жена ваља да је мужу потчињена; то је основно правило, које никакви женски покрети ни агитације не могу никад сасвим уништити. Опаси ли муж у очима своје жене да је мањи од ње, онда ће њиме владати само злоба и никад дивљење, онда се осећа побеђеним, па ће се противити и одупирати.

Треба ли глумци да се жене, а глумице да се удају? Мислим глумице и глумце, који су уметници. Ту се може са не одговорити. Глумац се не може везати за оно, што је свакидашње, ако хоће што велико да ствара; он мора бити слободан и наддржити своју околицу — мора изнад ње израсти. Онај чудновати, тако рећи цигански комедијашки живот, што је с глумачким светом срашћен, има ту дубока

корена. Радити на томе: да се уживиш у туђ дух, да се сасвим предаш тежњи да масе задобијеш за се: ту се захтева, да уложиш у то цео свој живот. То је борба од вечера до вечера, то је непрекидна мучна борба за новим успехом.

Комичар задобија најлакше наклоност публике — те стоголаве немани. Публика брзо улази у његове интенције. Је ли постао љубимцем, онда већ и сама појава његова на позорници дочара осмејак на уснама; свет му се смеје, па ма и не био сасвим на висини. Ко је кадар људе да развесели, то је уметник. Њему се диве брже и обилатије него другоме. Њему су и женске наклоњене, оне му се лако покоре. Комичар пије из пуна пехара крупним гутљајима, а други само пијуцкају капљицама. Али ни један уметник се тако брзо не преживи као комичар. Он има само једну струну, на којој може свирати; кад та струна изгуби свој пуни звук, онда и уметник наскоро губи своје држање. Комичар има фини осећај о томе, кад ће бити пљескања и допадања. Примети ли, да ће му комика бити слаба и бледа, онда се грчевито напрегне да накнади извештаченим начином оно, што је пређе учинила сама његова уметност. Брзо старе, па изгуби и наклоност женских. Кад увиди своју физичку малаксалост, онда то утиче и на уметничку му немоћ. Том изменичном утицају подлегне најпосле. Може ли такав човек бити муж — супруг? Одговор се лако даје замислити.

Треба ли глумице да се удају? Овде бих пустио да говори женска, која је позванија да у том питању проговори, а то

је: Лаура Мархолмова, која се оштро бори — против еманципације. Она заступа начело, да свака женска глава, која има уметничка дара, мора поуздано клонути и малаксати, ако нема мужа, који жени даје правац животу. Лаура Мархолмова вели о Дузиници, да ће на скоро престати бити великом уметницом, ако не дође човек, који ће у њој да подигне вредност жене

— у првобитном смислу. Питамо: Може ли права уметница бити срећна, кад јој муж није раван по величини и полету духа? Мислим, да не може! А нађе ли таква човека — хоће ли супротност њихових интереса утврдити срећу у браку? Не ће, и по сто пута не ће!

Изнимке потврђују и овде правило.

— р —

И С Т И Ж И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Прибислав и Божана“, историјска драма у 5 чинова, с певањем, написао Драгутин Ј. Илић, музика од Д. Јенка; приказана дне 7. јула 1898.).

Ова драма чедо је бујне песничке фантазије, која се заноси сањаријама о вилама и витезовима, не обзирући се на реални свет око себе, који и слике песничке фантазије пресуђује по правилима, што вреде за истинити реални живот. О успеху драме „Прибислава и Божане“ на нашој изорници подељено је мишљење. Они, који то дело пресуђују по правилима и мерилу, што вреди за драму, нису потпуно задовољни, јер им се чини невероватно, да би могла постојати у реалности девојка, као што је Божана, која чак и на крају трећег чина драме воли у исти мах два витеза, те не зна, којег од њих љуби таковом љубављу, каковом љуби девојка мужа, којему жели бити женом. Невероватности у драми не сме бити, управо за то, јер ту све зависи од илузије, а илузије не може тамо бити, где је главно лице нека персонификација невероватности.

У чувеном делу: „Das Gefühl's-Leben“ од Нахловскога аналишу се својства и разни стадији у развиту осећаја љубави међу мушкарцем и женом, и све то илуструје се примерима из дела великог познавача човеке душе: Шекспира. Је ли теорија Нахловскога на истини основана, онда није могуће веровати, да може и на часак постојати онакови психолошки неоправдани створ као што је девојка Божана. Песник то и сам наслуђује, за то и надахнује Божану тек сестринском љубављу према Драгошу (г. Васиљевић), док Прибислава (г. Спасић) љуби онако, како то

идеална девојка љуби свога изабраника. Да је песник ову разлику сасвим јасно маркирао, те учинио основом своје драме, не би било толико невероватности у течају и онако оскудне драмске радње, а драма би се свакако другачије морала свршити, да остави пријатан утисак катарзе осећаја страха и сажаљења.

Љуби ли Божана Драгоша само као брата, а Прибислава као свога изабраника, с којим би као његова вереница тек потпуно сретна могла бити, како је онда то, да она ипак полази за Драгоша, кад јој та разлика у љубави постаје јасна? Како је витешки Драгош хоће и да узме за жену, када лако може видети, да му она не поклања цело срце, те да се више заноси за Прибиславом? Како да то допушта њен отац, мудри Бранибор (г. Ружић)? У осталом избор Божанин имао би бити већ и за то лак, јер песник „описује“ Прибислава као јунака над јунацима, витеза над витезима, тако, да би Драгош према њему у души идеалисткиње Божане „eo ipso“ морао стајати испод њега.

Да је песник којом срећом надахнуо душу Драгошеву узвишеним прегором, кад види, да Божани боље доликује Прибислав, него он: био би Драгошу уштедио смрт од руке Прибиславове, а тиме спасао и Божану и Прибислава, те далеко више задовољио осећај лепоте и правде. Овако није витез ни Прибислав ни Драгош. Прибислав пристаје на то, да Божана буде вереница онога, који стрелом обори орла. За што онда очајава и отима Божану Драгошу, који сретније гађа? Кад је већ песник допустио, да против значаја праве драме утиче случај на развој драме, за што онда барем Прибислава не оставља на висини идеалног витештва, које се и

састоји у првом реду у самозатаји, витешком алтрујизму и прегору? Место тога, јунак Прибислав постаје одједаред хиперсентименталним Вертером.

Песник је сам крив, што његову радњу пресуђујемо по строгим драмским правилима, јер је прозвао свој песмотвор „историјском драмом“. Да је имао на уму саставити само тако звану феерију или оперету, где се не пази строго на мотивацију и вероватност, већ се преко строге и вероватне мотивације, како се то у драми захтева, прелази тако званим лиричким скоковима, или пасажима, био би суд о његовој радњи повољнији. Онај део публике, који је тај комад пресуђивао као поетско дело, као феерију, био је задовољан, а био би још задовољнији, да се песник реши, те да свој песмотвор претвори или у оперету, или у феерију. Да како, да би се у том случају требало постарати, да се нађе конгенјалан композитор и згодна и долична сценерија.

Споменем ли још узорите стихове и лепу песничку дикцију, мислим, да сам, према сврси овог саставка и према оквиру листа, довољно изложио синтезу свога мишљења о „Прибиславу и Божани“, с оном искреношћу, какову је критичар побратићу песнику дужан.

Што се тиче приказа, очевидно је, да су наши честити глумци уложили били све силе своје, како би комад успео. То им је и пошло за руком. Нарочито с похвалом спомињемо приказ гђе Марковићке у улози Божане, г. Спасића у улози Прибислава, г. Васиљевића у улози Драгоша. И декламација и патос били су у њих „comme il faut.“ Г. Спасић могао се уверити, да се и с мање патоса и с мање брзине даје постићи лепа утисак, како га је он овај пут постигао. Гђа Марковићка остала је и код најжешће провале срца и душе код оне праве естетске скале гласа, која потреса срцем. Честита наша уметница може улогу Божане сматрати новом својом успешном уметничком креацијом. И г. Васиљевић је лепо успео у својој улози, а знатан напредак опазисмо код њега у сцени умирања.

Да су и остале улоге биле у добрим рукама јамче нам имена г. Ружића у улози Бранибора, г. Лукића у улози старца Радослава, г. Марковића у улози Ратибора, гђе Бакаловићке у улози Радојке, другарице Божанине, да не спомињем

имена вила, које су уз своју царицу, г. Стефановићку, умилне напеве Јенкове лепо отпевале.

Музика, коју је сложио Даворин Јенко, веома је лепа и карактеристична, а нарочито важи то за лик вила бродарца, који се провлачи кроз цео комад, за Браниборову молитву, за додолски лик и за песму покајница.

Не малу је заслугу стекао и не малу је похвалу заслужно наш млади даровити музичар г. Исидор Бајић, који је ванредним трудом од неколико недеља обучио глумце певању многих, доста тешких песама у том комаду, тако, да је све ишло сигурно и складно, па је права милина била слушати како соло-партије, које су певали: г. Ружић (Бранибор), г. Марковић (Ратибор), и г. Д. Стефановићка (царица вила бродарца), тако исто и мушке, и женске, и мешовите зборове.

Ј. Хр.

(„Циганин“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем и играњем, написао Е. Сиглигетија, посрбио Ј. М. Шимић, за позорницу удесио А. Хаџић, музика од А. Милчинског, приказ 4. јула о. г.)

У прославу двадесетпетогодишњег глумовања А. Лукића била је 4. јула о. г. свечана представа, за коју је наш вредни јубилар изабрао „Циганина“, којим је стекао себи толике и толике глумачке славе, хвале и похвале. И заиста све је било тога вечера свечано: расположеја у публике, игра у глумаца, а нарочито приказ јубилара, који је својим циганином створио ремек-дело глумачке уметности. То вам је био, и говором и кретом, овај прави стари дада из черге: жив, окретан, непрекидно у акцији, а при том пун циганског хумора, који те приморава, да се кроз плач смејеш а кроз смех плачеш. Тим скроз и скроз оригиналним створом циганина свога занео је јубилар и сада публику, која је с њиме заједно осећала радост и жалост, јад, тугу, весеље и очај старог чергара, па се смејала том трагичкомичном јунаку sans героче, а с њиме и плакала како је кад сцена собом доносила.

Г. Лукић заносним приказом те улоге своје славио је заиста право славље свог глумачког знања, своје глумачке вештине.

Публика је јубилара одмах при изласку на сцену бурно поздравила тапшањем и узвицима: „Живно!“ Ти срдачни и својски поздравни понављали су се за цело време представе, а на завршетку достигли су свој врхунац, када изазивању и урнебесном поздравном клицању не беше ни краја ни конца. Јубилар тронут до суза, захвално је лепо на тим живим доказима признања глумачког му рада.

С.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

36. Представа.

У ДУЊЕРСКОМ ПОЗОРИШТУ.

Ван претплате.

ПРЕ НАСТУПАЊА ОДМОРА ПОЗОРИШНЕ ДРУЖИНЕ ПРЕТПОСЛЕДЊА ПРЕСТАВА.

У Новом Саду, у недељу 12. (24. јула) 1898.

ПО ДРУГИ ПУТ:

ПРИБИСЛАВ И БОЖАНА.

Историјска драма у 5 чинова, с певањем, написао Драг. Ј. Илић, музика од Д. Јенка.

Редитељ: Добриновић.

О С О Б Е:

Прибислав, кнез Вагорски — Спасић.	Милена, мајка драгошева — Љ. Динићка.
Драгош — — — — — Васиљевић.	Божана, кћи браниборова — М. Марковићка.
Ратибор — — — — — Марковић.	Радојка, њена другарица — С. Бакаловићка.
Бујан — — — — — Поповић.	Кум — — — — — Николић.
Звездан — — — — — Мицић.	Чауш — — — — — Бакаловић.
Радослав, отац прибислављев Лукић.	Први сват — — — — — Душановић.
Бранибор, многобожачки свештеник — — — — — Ружић.	Други сват — — — — — Павићевић.
Царица над вилама бродарицама Д. Стефановићка.	Први судија — — — — — Динић.
Милунка } — — — — — Т. Лукићка.	Други судија — — — — — Тодосић.
Вита } виле бродарице — Д. Васиљевићка.	
Борка } — — — — — Љ Душановићка.	

Народ, виле, судије добрих људи, сватови, хајдуци. Догађа се у VI. веку на острву Рујану међу полабским Словенима.

I. чин: Шајка. — II. чин: Лов. — III. чин: Додола. — IV. чин: Сватови. — V. чин: Суд добрих људи.

За овај комад прављено је ново одело и набављен је цео позоришни прибор уз то.

У уторак 14. (26.) јула први пут: „Крајишкиња“. Слика из сеоског живота у 3 чина, с певањем и играњем, написао Петар Крстоношић, за позорицу удесио А. Хаџић, музика од Х. Дубека. (Пре наступања одмора позоришне дружине последња представа.)

Улазнице могу се добити у књијарници Браће М. Поповића од 8—12 сахата пре подне, и од 3—6 после подне и у вече у позоришту на каси.

Почетак тачно у 8 сахата у вече.